

Onzen Heertje

Onzen Heertje, erfgoedvereniging vzw

kw2019/6

Vrouwen in het glasraam van Sint-Janskerk – Poperinge

Henri Vandenberghe

Judit

Een boek

Het Bijbelboek Judit is ook weer uit de apocriefe omgeving. Het is geen protocanoniek boek (dit wil zeggen: het behoort niet tot de eerste of oorspronkelijke canon) omdat het boek wel is opgenomen in de Septuagint, de Griekse vertaling van het Eerste Verbond, maar niet in de Hebreeuwse bijbel of Tenach (Tanakh)

Het is vreemd maar zoals Jaël doodt deze profetes een militaire tegenstander van JHWH's volk. Wanneer Betulia (Noord-Israël) wordt aangevallen door Holofernes, een Assyrische generaal, voorkomt Judit de val van haar stad door hem met zijn eigen zwaard te onthoofden terwijl hij rust.

Misschien is het patroon van het verhaal belangrijker dan de historiciteit. Er is heel wat kunst en vliegwerk aan te pas gekomen om het samen te stellen. De geleerden zijn over nogal wat details niet akkoord. Waarom is het niet in de protocanonieke boeken van de joden opgenomen? Het is toch een zegeverhaal voor de Joden? Haar naam betekent *jodin*?

Setting

Judit is de hoofdpersoon, de weduwe Judit, wordt eigenlijk pas halverwege het verhaal aangebracht. En hoe? Ze is een afstammeling van Israël, getrouwd met een man van haar eigen stam, die ten tijde van het verhaal al drie jaar en vier maanden geleden gestorven is tijdens de oogst. Dat Judit de heldin van het verhaal wordt is al meteen duidelijk aan de manier waarop zij met status wordt omschreven: ze is mooi, bekoorlijk, en in het bezit van vee, dienaren en juwelen. Naast haar uiterlijke zegeningen is ze ook nog een

In de brandramen Sint-Janskerk, Poperinge

vrome Jodin, want ze vast buiten de sabbat en feestdagen en *Niemand had iets op haar aan te merken, want ze leefde in groot ontzag voor God*¹.

Judit (Cranach)

Dat is een aanwijzing voor waar het belangrijkste accent zit van haar verhaal. Haar tegenspeler Holofernes, een van de generaals, die opdracht had om op te rukken tegen *alle landen in het westen is* hoogmoedig d.i. de tegengestelde ingesteldheid. Israël is op zijn best als ze *klein en nederig* zijn, m. a. w. met ontzag voor JHWH².

Holofernes wordt door JHWH zelf verwittigd dat hij de Israëlieten vooral niet mag aan vallen, omdat zij onder bescherming van de HEER staan. Dat ontzag brengt hij niet op. Hij valt aan en de inwoners van Betulia hebben geen toegang meer tot waterbronnen, wat het volk tot

wanhoop drijft.

Ook de magistraten van Betulia zijn niet gelovig genoeg. Ze beloven het volk dat als JHWH de stad niet binnen vijf dagen ontzet, dat zij zich over zullen geven aan de belegeraars, zodat niet iedereen zal omkomen vanwege watertekort. Judit is sterker in haar betrouwen. Ze berispt de magistratuur. Een vrouw met lef. Vervolgens wendt zij zich in gebed tot de JHWH, neemt een bad, legt haar boetekleed af en trekt haar mooie kleding aan, die zij droeg toen haar man nog leefde. Vervolgens verlaat zij de stad en begeeft zich samen met haar kamenier naar het legerkamp waar Holofernes zich bevindt. Ze wendt voor dat ze hem hulde wil brengen.

Judit steekt het hoofd van Holofernes in een zak

We kennen het vervolg. Wanneer Holofernes op de tweede dag na de aankomst van Judit in het kamp stonddronken op zijn rustbed ligt, slaat Judit hem met een zwaard het hoofd af.

Het boek Judit eindigt zoals het met profetessen meer gebeurt met een lofzang van Judit tot JHWH. Ze werd beroemd tijdens haar leven en bereikte de zeer hoge leeftijd van 150 jaar. D. i. volledig volgens de trend van de

boodschap wie JHWH eert die leeft lang. Sprookjes hebben allemaal een dubbele bodem. Je moet dieper kijken dan zal je de bodem *zien*.

1 Jud. 8: 8.

2 De anawim לְאֲבוֹנִים, de armen van JHWH, de nederigen van hart, שְׁפֵל Sjöfel.

Eva

Moeder van het leven

Het is niet vreemd dat men ook Eva op de lijst zet. Al heeft de theologie niet altijd het positieve plaatje onderlijnd.

Eva is én de vrouw die de appel presenteerde en dus antagonist moest zijn van Maria die ons de Verlosser gaf. We moeten echter op onze stappen terugkeren én in de betekenis van haar naam חַיָּה (leven) ook zien dat de schepper haar ook als moeder van alle mensen heeft geconcipieerd.

In Genesis 3: 20 is ze aangebracht als de *moeder van alle leven*: geschapen als een hulp tegenover hem (Adam), waar hij één vlees mee wordt. Het leven, het nageslacht heeft beiden nodig.

Ze wordt vertaald als *manin*. Dit komt door de Hebreeuwse woordspeling. Man = isj, terwijl

vrouw = *isja*: אִשָּׁה „ אִישׁ.

Eva als verleidster

In de theologische context heeft men het verhaal uit mekaar gehaald. Eva wordt apart genomen om te vertellen dat ze de vrucht plukte en zo de oorsprong bleek te zijn van het kwaad. In deze optiek vergeet men dat Satan haar verleidt. De mens – Paulus is daarin raker³ – heeft gefaald. Hiermee ontnemen we Eva als schepsel geen verantwoordelijkheid.

Man en vrouw zijn is een algemeen fysische toestand, zo is de mens volgens de priestercodex van de bijbel geschapen⁴. De Jahwist neemt het verhaal meer vanuit de mens (man) – enigszins voor de schepping van de vrouw. Deze optiek is op het eerste zicht tegengesteld, maar anderszijds ook niet. De beide geslachten moeten gevat worden in het ene mens zijn. Dat is een andere kijk op het verhaal van JHWH met de mens.

Er zijn twee close up's die van voor de zonde en die van na de zonde.

3 De zonde is er gekomen door één mens en de nieuwe Adam (mens uit aarde) zal die zonde vernietigen. Rom. 5: 12.

4 Gen. 1: 27.

In de brandramen Sint-Janskerk, Poperinge

Voor de mens schaamte heeft⁵ is man-en-vrouw zijn aan elkaar gegeven, niet-alleen-zijn. De vrouw is *the helpmeet for him* (Hebreeuws ezer *keneghdo*, אֵשֶׁת-לוֹ עֶזֶר כְּנֶגְדּוֹ) – Een taalvorm die ons niet zo ligt. Adam krijgt hulp die tegenover hem is (aanvullend), die zijn *alleen zijn* oplost door een *ander alleen zijnde, a help answering to him*.

Eva zijn

Op de scene, de plankenvloer van het toneel, moet Eva als het ware de rol vertolken van de argeloze, die eerst in de val loopt bij het serpent. Eva is per definitie – in de mannenwereld – emotioneel, beïnvloedbaar ... Maar aan de andere kant zegt de man ook niet neen.

Het is verleidelijk – toch ook als man – schuldigen te zoeken, de zondebok te ontdekken. Maar de man heeft ook niet gezegd *doe het niet*.

De ondergeschiktheid van de vrouw zit helemaal niet in het verhaal. De alibi van de rib is zeker symbolisch niet houdbaar. Ribben houden het stel bijeen, zonder ribben is de man – sorry – een zak. De mens is een paar⁶. Trouwens als het dan erop aan komt om de schade te herstellen dan heeft de Bijbelse schrijver de hulp van een vrouw nodig (zelfs theologisch niet van de man) om wat *inden beginne is geschiedt* te remediëren⁷.

Eva wordt verder praktisch niet meer

vernoemd⁸ in het Eerste Verbond.

De Rooms Katholieke theologie heeft dan in Maria de nieuwe Eva gezien.

Het gehele schriftgebeuren door is de vrouw de antifuur, de *hoopvol hopenloze*. Telkens weer treedt ze op zingend over de *zege, zegenend*. Ze is iedere keer opnieuw de figuur die het volk representeert als diegene die het niet vergeten heeft dat dat JHWH's belofte geen fabeltje is.

5 Gen. 2: 25.

6 Gen. 3: 16.

7 De vrouw zal de kop van het serpent (DE verleider) verpletteren.

8 Enkel in Tobit 8: 6 *U hebt Adam gemaakt en hem zijn vrouw Eva als helper en metgezel gegeven, en uit hen is heel de mensheid voortgekomen. U hebt gezegd: Het is niet goed dat de mens alleen is, ik zal een helper voor hem maken die bij hem past. // Gen. 2: 24.*

Bijbelse vrouwen

We moeten het toegeven het lied van het volk van Israël is het Magnificat van Maria.

Sara

Sara's naam

Er is reeds heel wat over Abraham en zijn geloof geschreven. Sara is zijn huisvrouw. Sarah of Saraï (הַרְה) was ook half-zuster⁹ en de moeder van Izaak. Haar originele naam (Hebrew: שָׂרָי)¹⁰ is door JHWH zelf gewijzigd in Sara (koningin). Wie de taal kent die weet dat hier de bezittelijke vorm *mijn* is weggelaten. Binnen de gangbare cultuur van dat tijdperk mag men het vertalen als *prinses* Sara. Sara wordt zo JHWH's lieveling. Dit houdt verband met Hagar en Ismaël.

Sara als vrouw

Sara was een tiental jaren jonger dan Abraham. Ze was zo knap dat Abraham de list moest gebruiken – nl. Dat ze zijn zuster was – om haar te beschermen¹¹.

Als haar schoonvader (en vader¹²) nog leefde was ze samen met Abraham op de zwerftocht mee. In Haran bleef Terah tot aan zijn dood op de leeftijd van 205 bij hen. Abram trok weg in naam van de belofte met Sarai, neef Lot, en zijn have en goed. Als emigrant kwam hij in Shechem in Canaan. Hij is dan volgens de Schriften 75¹³.

Verbanning van Hagar, Etching. Parijs bij Fr. Fanet, Éditeur, Rue des Saints Pères n° 10. 18de eeuw.

Het is niet de enige keer dat de schoonheid van de vrouw in JHWH's plan nuttig is. In hun situatie als vreemdeling zijn ze er niet zo slecht aan toe. Ze geraken zelfs bij de Farao.

Misschien is Hagar, de slavin van Abraham daar een geschenk van. Maar het loopt te goed¹⁴. Als de Farao Sarai had ingepalmd en in zijn harem genomen was dat voor JHWH niet wat Hij wilde. Egypte kreeg toen al de plagen over zich. Toen snapte Farao ook ineens dat

9 Gen. 20: 12 *Bovendien, ze is werkelijk mijn zuster: ze is de dochter van mijn vader. Ze is alleen niet de dochter van mijn moeder, en zo kon ze mijn vrouw worden.*

10 Gen. 17: 15.

11 Gen. 12: 12-13; 20: 2.

12 We vernoemden deze mythische knoop reeds. Was Sara zijn halfzuster? Hoort dit bij de legende of mythe-taal? Hier kunnen we in dit bestek niet op ingaan.

13 Gen. 12: 4.

14 Gen. 12: 14-17.

In de brandramen Sint-Janskerk, Poperinge

Sarai eigenlijk Abraham's vrouw was. En Abraham werd uitgewezen. Gerepatrieerd?

Voor ons verhaal even aandacht voor de situatie van Sarai. Van haar kant bekeken is zij *lijdend voorwerp*. Veel beslissing in dit alles is haar niet toebedeeld. Het is dan nog zo dat die situatie niet verbetert.

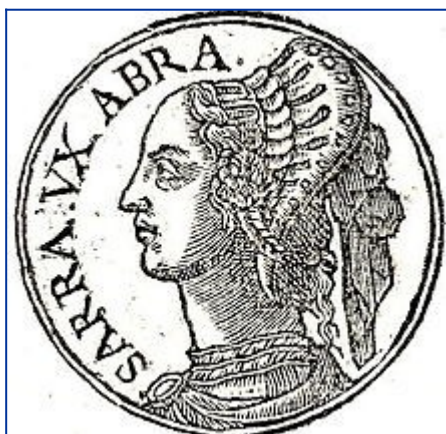
We weten er al een deel van uit de passage van Rachel. Ze is *fin de carrière* als vrouw van Abraham. Volgens het verhaal geeft ze haar moeder zijn uit handen ten voordele van de slavin, Hagar. Dat heeft het emotionele gevolg dat ze door Hagar¹⁵ is uitgelachen wanneer Ismaël geboren is.

JHWH houdt op Zijn manier vol

We schetsten reeds het moeilijke aartsvaderlijke parcours. Abraham was beloofd de vader te zijn van vele volkeren, maar ..

In prille adolescentie, 19 jaar¹⁶ werd hij via de opdracht van de besnijdenis en de aanstelling van Sara tot prinses overtuigd dat JHWH het zou waar maken. Pas bij het bezoek van de drie mannen was het beklonken.

Dan was hij geen drie maal zeven meer.

Als Izaak – Sara had om hem gelachen – wat ouder wordt en Hagar en Sara elkaar pesten moet Abraham Hagar en Ismaël de woestijn in sturen.

Sara, zoals ze op een munt is afgebeeld in het boek Promptuarii Iconum Insigniorum van Guillaume ROUILLÉ

Izaak en zijn vrouw Sara zaten verstrengeld in de belofte. Abraham wordt vader en voorbeeld in het geloof. Als vrouw en moeder heeft Sara het moeten overleven.

Als we het rijtje aflopen en het eens van haar kant bekijken dan zal zij het even moeilijk – of nog moeilijker – hebben gehad als Abraham.

Sara stierf als ze 127 werd. Ze is de enige vrouw, waarvan men de leeftijd noemt in het Eerste Verbond. Ze werd bij de aartsvaders begraven in Machpelah.

Er zijn meer vrouwen dan de zes afgebeeld in het brandvenster. We gaan er summier op in.

15 Gen. 16: 1-6.

16 Gen. 17.

Chulda en de vrouw van Jesaja

Chulda

Chulda¹⁷ is profetes. Ze was een tijdgenoot van de profeet Jeremia, onder het bewind van koning Josia. Josia werd koning van Juda op de prille leeftijd van acht jaar. Hij was een rechtvaardige heerser die volgde in de voetsporen van een lange lijn van slechte koningen.

Hij herstelde **de tempel** van de Heer maar tijdens de renovatie maakte de hogepriester een verbazingwekkende ontdekking, hij vond het verloren **boek van de Wet**. In het boek stond een voorspelling dat het land zal vervloekt worden omwille van haar zonden en afvalligheid. De koning stuurde zijn ambtenaren naar Chulda en zij verifieert het boek en geeft een niet verwachte prognose.

Zelfzeker wijst ze de hooggeplaatste regeringsfunctionarissen er op: *Ik ga onheil brengen over deze plaats en haar bewoners, al het onheil uit het boek dat de koning van Juda gelezen heeft*. Chulda blijft profeteren dat het **goddelijk oordeel** inderdaad zal komen over het land van Juda.

God echter reageert met genade voor de koning omwille van zijn boete. Als profeet spreekt ze vanuit het Boek JHWH's woord.

De Vrouw van Jesaja

De echtgenote van de grote profeet Jesaja¹⁸ is beschouwd als een profetes. *Daarna had ik gemeenschap met de profetes. Zij werd zwanger en bracht een zoon ter wereld. En de Heer zei: Noem hem Spoedig-Roof-Buit-Nabij*. Wat hierbij onmiddellijk duidelijk wordt is dat ze mee deelt in de brokken. Dit kan geconcipeerd worden als onderdanigheid. Het kan ook werkelijk als opgedrongen cultuurpatroon *colateral damage* zijn, noodzakelijk kwaad, overmijdelijk, vanuit de aard van het beestje (foei!)....

Het kan echter ook getuigen van geloof in het project. Wat het ook zij. We kunnen nooit de volle inzet en betrokkenheid van de andere meten. JHWH schreef ook op kromme lijnen. Wat de mens overkomt heeft hij vaak niet in handen. Het komt er op aan te zien dat in alle omstandigheden zowel sociaal, cultureel of maatschappelijk het aanbod in het leven, de status van geslacht, man of vrouw. We moeten zien dat trouw en geloof de roeien zijn waarmee we uitgedaagd worden te leven. Het komt erop aan te hopen dat de liefde het haalt, dat Gods wegen gaan uiteindelijk de zegenrijkste weg is.

17 2 Kon. 22: 14-20 en 2 Kron. 34: 22-28

18 Jesaja 8: 3.

De Makabeese moeder

Politieke toestand in Israël: niets nieuws onder de zon

De controle over de smalle, strategische landbrug tussen de twee rijken van Ptolemaeën en Seleuciden, waar onder andere Judea lag, werd hevig bevochten gedurende de 3de eeuw v. Chr. De Oniaden beheersten de functie van hogepriester van de tempel van Jeruzalem en leken daarmee aan het hoofd te staan van de Juidese maatschappij. Maar de Tobiaden waren als belastinginners voor de Ptolemaeïsche vorsten ook machtig. De Ptolemaeën heersten in feite over het gebied, maar in 200-198 v. Chr. lukte het Antiochus III het gebied in Seleucidische handen te brengen. De goede

relatie tussen Joden en Seleucidische vorsten verslechterde onder Antiochus IV. In Jeruzalem streden Jason en zijn broer Onias III om het hogepriesterschap. Het hogepriesterschap werd gepolitiseerd: de hogepriester werd ook belastinginners in een tijd van drastische belastingverhogingen. De Romeinen mengden zich in deze tijd in de machtsstrijd in het gebied, na de slag bij Apameia in 168 v. Chr. De situatie in Jeruzalem was in deze tijd niet duidelijk, maar Antiochus IV belegerde Jeruzalem, nam de stad in 167 v. Chr. en plunderde de tempel. Hij begon zelfs de Joodse cultus te onderdrukken. Tegen deze maatregelen ontstond een guerrillabeweging, de Makkabese¹⁹ opstand.

In 164 v. Chr. werd de tempel heroverd en opnieuw ingewijd. In 152 v. Chr. kreeg een broer van Judas Makkabeüs, Jonathan, het hogepriesterschap in handen en werd de eerste Hasmonese heerser over Judea.

Judas Makkabaeüs de tijd van de koning hogepriester

Jonathan en zijn opvolgers breidden het gebied van Judea behoorlijk uit. Onder Aristobulus I op het einde van de 2de eeuw v. Chr. namen de Hasmoneërs ook de koningstitel aan. Hasmonese munten droegen het oud-Hebreeuwse schrift. Sommige munten hadden Griekse of Aramese teksten, noodzakelijk vanwege de vele niet-Joodse volkeren in hun rijk. Judea kwam in de 2de eeuw v. Chr. op als grootste macht in Palestina. De politieke en religieuze opvattingen van de Hasmoneërs zouden grote invloed hebben op het latere judaïsme. Onder

¹⁹ Makkaba betekent in het Hebreeuws *hamer*. Vanuit Bijbels perspectief was die hamer het symbool van de strijd van de Wet/Thoragetrouwe jood tegen de heidense verdrukking.

Bijbelse vrouwen

Antiochus VII kregen de Joden zelfs het recht eigen munten te slaan. Johannes Hyrkanus I kreeg in Rome officieel de onafhankelijkheid van de Hasmoneërs bevestigd. Hij regeerde als hogepriester en Joodse koning van 134 tot 104 v. Chr.

Aristobolus I

Aristobulus I regeerde vervolgens slechts 1 jaar. Hij bekeerde Galilea tot het Jodendom door de besnijdenis van de mannen. Onder zijn opvolger bereikte het rijk van de Makkabeën zijn grootste omvang, van de kustgebieden, tot Samaria en Moab²⁰. Tegelijkertijd groeide de sectarische onvrede, met name de Farizeeërs tegen de Sadduceeërs die de Hasmoneërs steunden.

De Romeinen kwamen en zo leverde dat de nieuwe Romeinse provincie Syrië op. Pompeius dwong nu een wapenstilstand af tussen Johannes Hyrkanus II en zijn broer Aristobulus II.

Omdat de aanhangers van Aristobulus II zich op de Tempelberg hadden verschanst, namen de Romeinen dat deel van Jeruzalem gewapenderhand in. Daarbij kwamen 12.000 Joden om het leven. In 63 v. Chr. benoemde Pompeius Johannes Hyrkanus II weer tot hogepriester. Hij bleef het ambt vervullen van 63 tot 40 v. Chr. en werd later op bevel van Herodes de Grote geëxecuteerd.

De marteldood van zeven broers en hun moeder

We lezen bij de 2 Makkabeeën hoofdstuk 7 een deuterocanonisch boek dat schrijft over de periode van de *hamerrevolutie* in Israël tegen Antiochus IV Epiphanes en eindigt in de nederlaag van de Syrische generaal Nicanor in 161 voor Christus door Judas Maccabeus. We schreven hierboven: *Hij begon de Joodse cultus te onderdrukken.*

Het gehele verhaal situeert zich in de vorming van specifiek katholieke en orthodoxe leerstellingen over verrijzenis en heiligenverering. De martelaars van de Joden – zoals die moeder – die zeven keer stierf in de optiek van de Gregoriaanse heiligen verhalen zijn dankbare verwijzingen om de leerstellingen te onderbouwen. Het boek is het patroon voor de theologie van de verrijzenis en hemel.

Omdat het verhaal niet zo bekend is nemen we het helemaal over in de grondtekst:

²⁰ Sinds de opkomst van de Hasmoneërs lijken voor het eerst duidelijke groepen als Farizeeërs, Sadduceeën en Essenen op de voorgrond te treden. De Sadduceeën zouden volgens Flavius Josephus een elitaire en aristocratische beweging zijn geweest, die een strikte interpretatie van de voorvaderlijke teksten voorstonden. De Farizeeën werden door Flavius Josephus en ook in de tijd van Christus neergezet als een beweging met veel invloed. Waarschijnlijk waren zij helemaal niet de wettische scherp-slijpers zoals wij ze uit het Nieuwe Testament kennen. Zij waren de navolgers van de vroegere Hasmoneërs en hielden zich fanatiek vast aan de Mozaïsche Thora aangepast aan de veranderde omstandigheden. De Essenen worden door Josephus als gemeenschap, gesitueerd in de grotten van Qumran. In ieder geval deelden al deze groepen een bezorgdheid omtrent de juiste uitleg van de voorvaderlijke tradities. Bijzonder is dat er teksten zijn gevonden die zeer kritisch over de Hasmonese koningen zijn, maar ook positieve woorden hebben.

In de brandramen Sint-Janskerk, Poperinge

1 Een andere keer werden zeven broers²¹ en hun moeder gearresteerd en op bevel van de koning met gesels en riemen gemarteld om hen te dwingen verboden varkensvlees te eten. 2 Een van hen vroeg namens hen allen: 'Waarom ondervraagt u ons? Wat wilt u van ons te weten komen? We zijn eerder bereid te sterven dan te breken met de tradities van onze voorouders.' 3 De koning ontstak in woede en gaf opdracht om grote ketels en pannen op het vuur te zetten. 4 Zodra die goed heet waren geworden, liet hij bij degene die gesproken had zijn tong uitsnijden, de huid van zijn hoofd stropen, zoals dat bij de Skythen gebruikelijk is, en zijn handen en voeten afhakken – dit alles voor de ogen van zijn broers en zijn moeder. 5 Daarna werd hij, of wat er van hem over was, op bevel van de koning in een pan op het vuur gezet en levend gebraden. Terwijl uit de braadpan een dikke walm opsteeg, spoorden de broers en hun moeder elkaar aan om de dood moedig onder ogen te zien: 6 'God, de Heer, ziet ons en zal zich zeker over ons ontfermen, zoals Mozes verklaard heeft in het lied waarin hij openlijk tegen Israël getuigt: Over zijn dienaren zal hij zich ontfermen.

7 Nadat de eerste broer op deze wijze om het leven was gekomen, werd de tweede voorgeleid om te worden vernederd. Ze stroopten zijn huid met haar en al van zijn hoofd en vroegen: 'Zou je niet liever eten wat je wordt voorgezet, in plaats van je lichaamsdelen een voor een te laten pijnigen?' 8 'Nee!' antwoordde hij in zijn moedertaal, en daarom onderging hij dezelfde folteringen als zijn broer. 9 Zijn laatste woorden luidden: 'Ellendeling! U

beneemt ons nu wel het tegenwoordige leven, maar de koning van de wereld zal ons na onze dood tot een nieuw, eeuwig leven opwekken²², omdat we omwille van zijn voorschriften gestorven zijn.'

10 Daarna was de derde broer aan de beurt. Hij stak desgevraagd onmiddellijk zijn tong naar buiten, bood onverschrokken ook zijn handen aan 11 en zei fier: 'Uit de hemel heb ik ze gekregen, omwille van Gods voorschriften doe ik er afstand van, en van

170 BC Antiochus IV took Jerusalem. The soldiers were ordered to kill anyone they met regardless of age or gender. In three days, 80,000 men were missing, dead or sold into slavery 2 Mac 5:11-14.

Antiochus was not content with this and went into the temple, with Menelaus, who had betrayed their laws and country. He seized the holy vessels and anything else that had been dedicated by other Kings to honor the temple. 2 Mac 5:15-16. He took the golden altar, the lampstand with all its vessels, the table, the pouring vessels, the vials, the censers of gold and the veil. He removed the crowns and ornaments that were fastened to the temple doors. He pulled off the gold from everything and stole all the silver. 1 Mac 1:23-24.

21 Er bestaat ook een katholiek heiligen verhaal – als pendant van het Joodse? – van een moeder en zeven jongens: Januarius, Felix en Filippus (beiden doodgegeseld), Alexander, Vitalis en Martialis (alle drie onthoofd), terwijl Silvanus van de rotsen werd gegooid. Juist als de moeder in het Bijbelverhaal moest tenslotte ook Felicitas (+ 110 na Chr. Onder Decius) zelf de marteldood ondergaan. De moeder werd onthoofd door het zwaard. Haar laatste rustplaats kreeg ze in de begraafplaats van Maximus aan de Via Salaria Nuova. De vrouw zegt in het verhaal dat ze weet dat ze zal overleven. De Heilige Gregorius noemt ze zeven maal martelaar.

22 D.i. een van de veel aangehaalde teksten om de geloofswaarheid van de verrijzenis uit het Eerste Verbond te bewijzen.

Bijbelse vrouwen

hem hoop ik ze weer terug te krijgen.' 12 De koning en zijn gevolg stonden versteld van de geestkracht van deze jongeman, die zich van de pijn niets leek aan te trekken.

13 Toen ook hij dood was, lieten ze de vierde dezelfde gruwelijke martelingen ondergaan.

14 Toen hij op het punt stond te bezwijken, zei hij: 'De dood door mensenhanden wordt begerenswaardig door de hoop die God ons geeft: dat hij ons weer zal opwekken. Voor u echter zal er geen opstanding tot nieuw leven zijn.'

15 Daarna werd de vijfde voorgeleid en gemarteld. 16 Hij keek de koning aan en zei: 'U kunt doen wat u wilt, omdat u macht hebt onder de mensen, ook al bent u sterfelijk. Maar denk niet dat ons volk door God verlaten is. 17 Wacht maar, u zult zijn geweldige kracht nog wel ervaren wanneer hij u en uw nageslacht foltert!'

18 Na hem was de zesde aan de beurt. Die zei vlak voor hij de geest gaf: 'Maak u geen illusies. Wij hebben het aan onszelf te wijten dat we deze straf moeten ondergaan, omdat we tegen onze God gezondigd hebben. Daarom zijn deze verbijsterende dingen gebeurd. 19 Maar denk niet dat u vrijuit zult gaan, nu u het gewaagd hebt het op te nemen tegen God.'

20 Nog bewonderenswaardiger was de moeder. Als iemand het verdient dat haar nagedachtenis in ere wordt gehouden, is zij het wel. In één dag tijd zag ze haar zeven zonen omkomen, maar ze doorstond het heldhaftig, omdat ze haar hoop op de Heer gevestigd hield. 21 Vastberaden sprak ze ieder van hen bemoedigend toe, in hun moedertaal, haar vrouwelijke overwegingen kracht bijzettend met mannelijke koelbloedigheid: 22 'Hoe jullie in mijn buik ontstaan zijn, weet ik niet. Niet ik heb jullie de levensadem geschonken of de bestanddelen waaruit ieder van jullie bestaat tot een harmonisch geheel geordend. 23 De schepper van de wereld, die aan de oorsprong staat van het ontstaan van de mens en die van alles het ontstaan heeft uitgedacht, zal jullie in zijn barmhartigheid de levensadem teruggeven, omdat jullie jezelf nu opofferen omwille van zijn voorschriften.'

COMMAGENE, Kings of. **Antiochos IV**. 38-72 AD. Æ 22mm (6.17 gm).
BASI MEGAS ANTIOCOS EPI diademed and draped bust right /
KOMMAGHNWN, capricorn right, star above, anchor below; all within
wreath. RPC I 3855; SNG Copenhagen -; BMC Galatia pg. 107, 14-15;
Laffaille 548. Good VF, black patina By Classical Numismatic Group, Inc. <http://www.cngcoins.com>, CC
BY-SA 2.5, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=37512629>

24 Antiochus, in de veronderstelling dat zij zich minachtend over hem uitliet, dacht in haar stem een belediging aan zijn adres te beluisteren. Daarom deed hij, toen alleen de jongste nog was overgebleven, niet alleen met woorden een beroep op hem, maar verzekerde hem ook met plechtige eden dat hij hem rijk en gelukkig zou maken als hij de tradities van zijn voorouders zou afzweren. Hij zou hem dan in de kring van zijn vertrouwelingen opnemen en hem belangrijke functies toevertrouwen. 25 Maar de jongeman ging hier niet op in. Daarop riep de koning de moeder erbij en spoorde haar aan de jongen aan zijn verstand te brengen dat hij door dit aanbod aan te nemen zijn leven kon redden. 26 Hij drong zo lang aan dat ze zich ten slotte bereid verklaarde om met de jongen te spreken. 27 Daarmee hield ze de wrede tiran echter voor de gek, want toen ze zich naar haar zoon overboog zei ze in hun moedertaal tegen hem: 'Mijn jongen, heb medelijden met mij. Negen maanden heb ik je in mijn buik gedragen en drie jaar heb ik je gezoogd. Ik heb je opgevoed en grootgebracht tot wat je nu bent, en al die jaren heb ik je gekoesterd. 28 Nu vraag ik je, mijn kind, kijk naar de hemel en de aarde en alles wat ze bevatten, en besef dat God dit alles niet gemaakt heeft uit iets dat al bestond, en weet dat ook de mensheid op dezelfde wijze ontstaan is. 29 Wees niet bang voor die beul, maar laat zien dat je je broers waardig bent en aanvaard de dood, dan zal

In de brandramen Sint-Janskerk, Poperinge

ik door Gods barmhartigheid jou en je broers terugkrijgen.' 30 Nauwelijks had ze dit gezegd, of de jongen riep uit: 'Waar wacht u op? Ik gehoorzaam het bevel van de koning niet, ik gehoorzaam het bevel van de wet die Mozes onze voorouders heeft gegeven.

Chanuka. Fuerth, 1738. Manuscript op perkament

31 En u, aanstichter van alle rampspoed die de Hebreëen treft, denk maar niet dat u aan de greep van God zult ontkomen. 32 Wij lijden vanwege onze eigen zonden. 33 De levende Heer is nu weliswaar woedend op ons en straft ons opdat we ons leven zullen beteren, maar hij zal zich ook weer met zijn dienaren verzoenen. 34 Maar u, goddeloze en door en door verdorven schurk, u hebt geen enkele reden om trots te zijn en u te vleien met ijdele hoop, want u hebt uw hand opgeheven tegen de kinderen van de hemel 35 en zult het oordeel van de almachtige, alziende God niet ontlopen. 36 Mijn broers is krachtens het verbond met God na een kortstondig lijden het eeuwige leven ten deel gevallen²³, maar u zult voor uw hoogmoed door God worden veroordeeld tot een rechtvaardige straf. 37 Net als mijn broers geef ik mijn lichaam en ziel prijs omwille van de tradities van onze voorouders. Ik smEEK God dat hij zijn volk

snel genadig mag zijn en dat hij u met kwellingen en plagen zal dwingen te erkennen dat alleen hij God is, 38 zodat door toedoen van mij en mijn broers de toorn van de Almachtige, die ons volk terecht getroffen heeft, tot bedaren komt.' 39 Geprikkeld door deze beledigingen raakte de koning buiten zinnen van woede, en hij liet hem nog wreder folteren dan de anderen. 40 Zo stierf ook hij zonder zich aan onreinheid schuldig gemaakt te hebben en in volkomen vertrouwen op de Heer. 41 Als laatste, na haar zonen, stierf de moeder. 42 Tot zover over de verplichte deelname aan heidense offermaaltijden en over de buitensporig wrede martelingen.

Tijdens het Chanuka feest herdenken wij de overwinning²⁴ op de Grieken, geleid door koning Antiochus, die de Heilige Tempel verontreinigde en het gehoorzamen aan ons heilig geloof vogelvrij verklaarde. De Gemara vertelt het ontroerende verhaal van Chana en haar zeven zonen, die eerder het martelaarschap prefereerden dan te bukken voor de Grieken en de

23 Het sluitstuk rond de verdienste van de martelaren.

24 Chanoeka is een van de kleinere joodse feesten. Er gelden geen halachische verboden, behalve enkele kleine beperkingen rond de tijd dat de kaarsen aangestoken moeten worden en wanneer zij branden. Herdacht wordt de herinwijding van de Tempel van Jeruzalem in 164 v.Chr. door Judas de Maccabeër.

Bijbelse vrouwen

Hellenisten. Dit is een verhaal wat traditie getrouw in veel gezinnen wordt verteld tijdens het Chanuka feest.

Antiochus was vastbesloten zijn kwaadaardige edicten over de Joden af te dwingen door krachtig hun verbondenheid aan de Thora te vernietigen. Philip werd benoemd als gouverneur over Judea en hij begon meedogenloos de edicten van de koning uit te voeren. Hij besloot zijn campagne te beginnen met de arrestatie van de notabele wijze en Hogepriester, Elazar. Elazar dwarsboomde het plan van Philip en koos voor het martelaarschap in plaats van onderwerping. Spoedig daarna werden Chana en haar zeven zonen gearresteerd.

Vrouw: moeder en martelares

Dit beeld van moeder/martelares is pendant aan de meerdere maagden/martelaressen.

De grote waarde die men eraan hecht is ter ondersteuning van de katholieke leer over hemel verdienen en heiligheid. De Maccabeeën boeken zijn tweedehands (//deutero) canonisch. De heroïsche vrouw is niet meer degene die de vijand doodt fysisch, maar die zelf fysisch eraan ten onder gaat. Ze is de heldin die niet alleen bereid is haar kind te offeren zoals Abraham, maar die haar zeven kinderen veil heeft voor het volgen van de *inzettingen* die de Thora vraagt.

Offervaardigheid

Er is de loop van de geschiedenis al meer over nagedacht. Een offer (ook wel offerande) is afgeleid van het Latijnse woord *offerre* (= aanbieden). Het is een geschenk, meestal aan God, een god, godin, of goden, maar ook aan andere machten zoals een fetisj of de doden.

In deze handeling zit of een edele reactie (bedanken, goede gezondheid krijgen, reiniging, hulp krijgen, vergiffenis vragen, enz.). Het principe gaat in zijn minst edele vorm terug op *geven om te krijgen*, met de Latijnse woorden *do ut des: ik geef opdat u (iets terug) geeft of zou geven*.

De mate van offerbereidheid, *offervaardigheid*, is niet te meten aan de uiterlijke of kwantitatieve waarde van het geschenk. Offervaardigheid uit angst, uit dwang, uit menselijk opzicht werken vernederd. Gratuite inzet en eenvoudig van harte dankbaar zijn roepen om waardering. Het mag best iets kosten om de vrede te bereiken. Stilaan is de mens er van bewust geworden dat de vrede niet kan geboren worden uit de loop van een kanon.

In de tijd van Jeanne d'Arc en de trofeeën van de kruistochten werd offervaardigheid sneuvelen *op het veld van eer, voor zijn volk, voor de natie, voor leerstellingen*. Het werd dan ideaal genoemd.

De kranigheid werd in de jeugdbewegingen, patronage en opvoeding gepredikt als *versterving*, vanuit de idee dat de ascese, de christelijke

In de brandramen Sint-Janskerk, Poperinge

heiligheid discipline²⁵ of een militaire zelfkastijding vraagt *à la Thomas a Kempis*.

Het offer is in wezen een afstand nemen – materieel of immaterieel – ter

verheffing en erkenning van hogere zichzelf overtreffende machten. Omdat we in het christendom overtuigd zijn dat erkenning van God onszelf verheft en dat we weten dat God uiteindelijk onze zelfvernietiging niet wil is offervaardigheid lang niet meer het zoeken naar pijn en doemdenken.

*Gauthier Fabri, CC BY-SA 4.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=38107221> – Zuster Emmanuelle, sloppenwijken van Egypte.*

We blijven bewondering opbrengen voor de heldenmoed, maar zijn kieskeuriger wanneer het gaat om ketterjacht en/of ideologische afrekeningen. We juichen om figuren als Pater Damiaan Deveuster en Artsen zonder grenzen.

In de tijd van de martelaren kon Tertulianus schrijven: het bloed van de martelaren is het zaad van de kerk. Ondertussen is in de kerkelijke deugdenleer al een ontwikkeling doorgegaan, onderscheiden staatsstelsels en maatschappelijke doctrines hebben verdraagzaamheid en oecumene in concilies verwerkt. Het profetisch appel heeft accenten opgebracht die opbouwende modellen, charismatische christelijk geïnspireerde vrouwen en mannen hebben geleerd die best de oude Maccabeese offervaardigheid in de schaduw stellen.

Ester

Gods Volk in ballingschap

Tussen Darius (zoon van Hystaspe) en Artaxerxès (met de lange arm) situeert zich het verhaal. In die tijd spreekt men van het rijk van Ahasverus (Xerxès. A. C. 485-465), als zoon van Darius en vader van Artaxerxès. Over Xerxes is heel wat te vertellen. Het is voor onze studie belangrijk te lezen in Daniel²⁶. Het is JHWH's gewoonte te spelen met de grote volkeren alsof het popjes zijn.

Mordechai en Ester

²⁵ In de kloosters was de discipline (de gesel) onder bepaalde voorwaarden gebruikelijk.

²⁶ Dan. 10: 20 – 11: 2.

Bijbelse vrouwen

In het boek Ester wordt JHWH niet genoemd en toch.. op het Purim²⁷ feest leest men in Israël graag het boek, dan niet om de ingesloten veroordeling van hun gedrag. Maar wel om de nederlaag van Haman. In de Septuagint is dit gecorrigeerd.

In de ballingschap waren ze gesetteld in hun status als gastarbeiders, sommige hadden het er zelfs relatief goed. Een minderheid wilde in de verwachting van de Komende leven. Dat is na te lezen in Esdras, Nehemia, Aggai, Zacharia et Malachias waar er wel over enkele activiteiten, Jeruzalem en de wet wordt gerapporteerd. In het boek Ester echter is de algemene situatie: God is dood. Het is te vergelijken met de laatste psalmen²⁸ mijn tegenstanders vragen me *waar is jouw God?* Het is alsof ze *mijn beenderen breken* als ze me dat vragen. Het boek Ester is zonder licht, zonder glans van JHWH. Ester houdt haar afkomst geheim voor Mordochai. De religie van Zoroaster was niet de triomfalistische Baalcultus. Het was geen Chaldeese afgodendienst. Er was een Hoogste God, Ormuzd, god van het goede, en een slechte god ernaast, Ahriman. Ahasverus was kind van zijn volk en geloofde in dit duo.

Entourage

JHWH's plan: een bevrijder, een koning, veroordeeld, een verstoten echtgenote, een bevrijde vrouw, echtgenote van de koning, de vreugde van de bevrijding.

De topos waarin de scene zich afspeelt is die van de bedreigde vrouw, de draak van de eindtijd²⁹. De andere verwijzing is de situatie van de vrouw die in Jeruzalem terugkeert. Daar waar berouw en bewustzijn van zondigheid bestaat. Daar waar men in psalmen bidt. *Hoelang nog?*

Waar het contact met JHWH aanwezig is is er hoop.

In de ballingschap is die belofte verdwenen, geen glimp van licht, geen *misschien, wie weet?* Zo verkennen we Mordochai³⁰.

Het is sprekend de tijdsgeest waarin we ons nu bevinden. Nog altijd zijn er mensen die verbonden zijn met de kleine rest. De getrouwen willen de tempel herbouwen. De bannelingen in Perzië hebben schipbreuk, de zeilen zijn stuk, de boot drijft water te krijgen. In de nacht vreest de bemanning te vergaan. En dan komt de evangelische pointe, de weduwe, Israël, koningin van de volkeren, in de grote verdrukking gaat *geen haar verloren* ook niet in de smeltkroes van de volkeren. De vrede wordt geboren. Dat is in een notendop de integrale geschiedenis, dat is de Blijde Boodschap. Waar een vrouw sleutelfiguur is: Israël.

27 Purim feest is een feest dat men viert omwille van de omkering van het lot (lotenfeest), waarbij Mordechai en Ester de situatie keerden en de joden niet meer vervolgd werden. Op die dag eet men Hamans oren en gilt men bij de lezing van het verhaal als men de naam van Haman hoort.

28 Ps. 42. – Ook Joël 2: 17.

29 Openb. 12: 16.

30 De grote verdrukking: Jer. 30: 4-11; Daniël 12: 1; Matt. 24: 21-22.

Ahasverus en Vasthi.

Het gehele verhaal is bij aanvang de beschrijving van de volkeren in hun beperkte glorie. De *machtigen*³¹, de Meden en de Perzen, die al hebben ze een binnenwereldse waarde, *de waarheid van Meden en Perzen*, ze hebben niet geantwoord op de oproep van JHWH, ze zijn niet verbonden. JHWH heeft de golven van de zee in Zijn hand.

Ahasverus was de koning die men niet benaderde zonder zijn toelating. Hij hield de scepter van de wet van Meden en Perzen waar niet mocht aan geraakt worden³². In zijn hoogmoed heeft hij trekken van de verborgen JHWH want hij laat zijn gouverneurs regeren en hij kan genade verlenen.

In de contest van de usurpator die JHWH's macht pretendeert in handen te hebben is er een vrouw, een zwakke schakel – toen? – die rebelleert. Vasthi

wil haar schoonheid niet te grabbel gooien voor de wouldbe god. En typisch bijbels, de verworpen weduwe, het Joodse volk, wordt in de JHWH-vreemde omgeving, koningin. Een positie die enkel één vrouw kan krijgen in dit koninkrijk. Volgens de wijzen rond Ahasverus. Vasthi's daad is contraproductief en zou alle vrouwen het idee geven dat ze boven de man staan. De rebellerende vrouw – beeld van het christendom binnen de Joodse context zal aanzien worden als minder dan de vrouwen uit de harem.

Mirte

De morele les komt later.

Ester, vrouw en koningin

Twee figuren staan centraal in het

tweede hoofdstuk Mordechai (achterkleinkind van Kis uit de stam van Benjamin) en Ester. Mordechai was niet teruggekeerd naar Jeruzalem en hij was aan het hof en kon de voordelen die er via Cyrus waren niet aanspreken³³.

Ester was de dochter van zijn oom, weeskind. Hij had ze als adoptie als het ware in bescherming genomen. Ester werd Hadassa genoemd. Dat betekent Mirte³⁴. Dit is heel symbolisch het onderpand van het herstel van haar volk.

31 Assuérus régnait sur 127 provinces, tandis que Darius le Mède, quelque puissant qu'il fût, n'en avait que 120 sous son sceptre (Dan. 6:1) (Wiki Français).

32 Hij maakt zich verschillende keren kwaad in het verhaal (1: 12; 2: 1; 7: 7, 10).

33 Hij zat aan de poorten van het paleis (2: 19, 21; 6: 12). Zoals Daniël in Dan 2: 49. Hier is het even moeilijk. De Mordechai van Esra 2: 2, en Nehemia 7: 7, kan niet dezelfde zijn.

34 We kennen de distels en doornen van Genesis, maar in Jesaja staat: *Voor een distel een mirt opschieten.* (Jes. 55: 13a)

Bijbelse vrouwen

De hand Gods zat in de voorgeschiedenis. Ester had haar afkomst geheim gehouden anders zou ze onder meisjes niet gekozen zijn. Ester behaagde aan de bewaker, de Eunuch Hegai. Ze behaagde *boven alle vrouwen*. Onbekend, in feite praktisch slaaf, volgzaam als Rebecca, respectvol genegen als Sara, die Abraham, haar Heer noemde, de enthousiaste liefde van Abigail, buigend voor David, dienaars van de dienaar³⁵.

Dat is bijbels. Vanuit de verworpenheid in dienst van de overheersing via JHWH's heilsplan aan het hof tegen alle wereldse wetmatigheid koninginne positie bekleden. Publiek erkend in een rijk waar alles recht en goed is, waar de zon dag en nacht schijnt³⁶. In deze morele woestijn, vreemde dienstbaarheid luisterde Ester naar het woord van JHWH in Mordechai. Haar beschermheer helpt de bedreigingen voor Ahasverus te ontmaskeren. Want dat is Gods plan.

Haman

Haman, de zoon van Hammedata, een nakomeling van Agag. Agag is titel van de koningen van Amalek. Hij stamde af van Ezaü, via Elifas³⁷. Onder Ezechias komen we een restant van Amalek tegen bij de Edomites in de bergen van Seir³⁸. In deze positie was hij bijzonder vijandig aan de komst van de Israëlieten in zijn buurt³⁹. Er is heel wat om de tegenstander te doen in het Eerste Verbond. In Num. 24: 17-20 zegt de profeet Amalek was de primus maar uiteindelijk wordt hij zelf vernietigd. De doodsteek komt met David, de ster van Jakob, en integraal met Christus⁴⁰.

Mordechai bleef recht staan.

In het perspectief van het heilsplan is Haman terug te vinden in de figuur van Herodes die het plan van Christus wil vernietigen door de kindermoord. In Ex. stond reeds dat de strijd tegen Amalek duren zou generatie na generatie.⁴¹

35 Ps. 45. 14 Stralend wacht de koningsdochter binnen, van goudbrokaat is haar mantel. 15 Een kleurige stoet brengt haar naar de koning, in haar gevolg de meisjes, haar vriendinnen. Zij worden naar hem toe gebracht; 16 begeleid door gejuich en vreugdezang gaan zij het paleis van de koning binnen. 17 Uw zonen volgen uw voorouders op, u laat hen heersen over heel het land. 18 Ik zal uw naam bezingen, geslacht na geslacht, alle volken zullen u prijzen, eeuwig en altijd.

36 Openb. 15: 3.

37 Gen. 36: 12, 16. // Edom.

38 1 Kron. 4: 41-43.

39 Num. 13: 30; 14: 45; 1 Sam. 15: 7; 27: 8.

40 Het land van zijn vijand verovert hij, het land van Edom en Seir. Israël wordt machtig en sterk, 19 uit Jakob staat een heerser op. Wie ontkomt uit de stad brengt hij om.' 20 Toen zag Bileam Amalek en hief hij deze orakelspreuk aan: Amalek, vooraanstaand onder de volken, zal ten slotte volledig te gronde gaan. (Num. 24: 18-19.)

41 Gen. 17: 16. Deut. 25: 19 Israël mag dat niet vergeten.

In de brandramen Sint-Janskerk, Poperinge

Haman werpt het lot. Zoals in het boek Openb. 666. Het lot heeft twee kanten. Het kan ook een Satansdienst zijn.

Mordechai consulteert JHWH. Haman kan de vernietiging preken. Uiteindelijk heeft JHWH zijn programma. Vasthi werd als revolutionnair gedeklasseerd in het derde jaar van Ahasverus. Ester komt koningin in het zevende jaar. In het twaalfde jaar wordt het lot gegooid.

Haman krijgt zijn vernietigingsbesluit erdoor en terwijl de koning en Haman samen een wijntje drinken, onbewust, in satanische vreugde, onverschillig voor het bloed dat ze vergieten tekent Haman in plaats van de koning.

De grote verdrukking

Apocalyptische tijden

We kennen het woord *grote verdrukking* niet zo goed. Toch is er een vergelijking mogelijk. In het boek Openbaringen is er sprake van. De term is uit de intertestamentaire tijd. Toen de apocalyptiek zegevierde.

Ook Matteüs 24 heeft daar een sprankel van bewaard. *21 Want het zal een tijd zijn van enorme verschrikkingen, zoals er sinds het ontstaan van de wereld tot nu nooit geweest zijn en er ook niet meer zullen komen. 22 En als die tijd niet verkort zou worden, dan zou geen enkel mens worden gered; maar omwille van de uitverkorenen zal die tijd worden verkort.*

Nochtans er is een *en toch*. En dat is hier zeer duidelijk: Ester. De situatie is zeer precair. In dertig jaar is er niemand die de troon mocht benaderen zonder dat hij is geroepen. Zo niet dan kan er geen goedwil zijn zonder dat de schuldige de gouden scepter van de koning krijgt.

De plannen om als Joodse bij de koning te komen waren Ester een gok. Maar ze betrouwde op een gratie mogelijkheid. Om JHWH voor haar volk te doen kiezen gaf ze aan Mordechai haar recept.

15 Toen liet Ester het volgende antwoord aan Mordechai geven: 16 'Roep alle Joden die in Susa wonen bij elkaar en vast voor mij: eet niet en drink niet, overdag niet en 's nachts niet, drie dagen lang. Ook ik zal op die manier vasten met mijn dienaressen. En na die voorbereiding zal ik naar de koning gaan, al is dat tegen de wet. Moet ik omkomen, goed, dan zal ik omkomen.' 17 Mordechai ging weg en deed wat Ester hem had opgedragen⁴².

Ester haalt het. Haman niet.

Ester slaagt er in. Ze nodigt de koning en Haman uit aan de feesttafel. Dat is sluw als een serpent en omzichtig als de duif. De maaltijd van Herodes en de sluwheid van Herodias zijn complete het tegenover gestelde als hier. Herodes doodt Johannes de Doper.

In het lange verhaal zien we hoe de rollen omgekeerd worden. Mordechai krijgt de zegelring. Haman hangt aan de paal van 50 m. waar hij volgens Haman zou hangen.

Zo vergaat het JHWH's uitverkorenen.

42 Ester 4.

Bijbelse vrouwen

De gelovige ziet nu in een vage spiegel. Mordechai ziet de paal waar hij aan zal hangen. Maar dat is niet het einde van het verhaal. Jezus sterft aan het kruis maar de dood is niet het einde.

De weg van het kruis is de weg van de christen. De weg van de verdrukking is in de context van het evangelie niet hopeloos, zelfs niet als God *dood is*. In het gehele verhaal is *de vasten in zak en as* ook niet zonder betekenis.

En toch ook onvolmaakte mensen, ook de machtigen worden gebruikt in Gods heilsplan. Het onverwachte: Wie is er nu in de tuin?

De lezingen uit de annalen, Mordechai's aanbrenge omtrent wie tegen de koning zijn. Zomaar faits divers maar het zijn de essentiële stukken om JHWH's plan te doen slagen. Voor de gelovige bestaat het toeval niet.

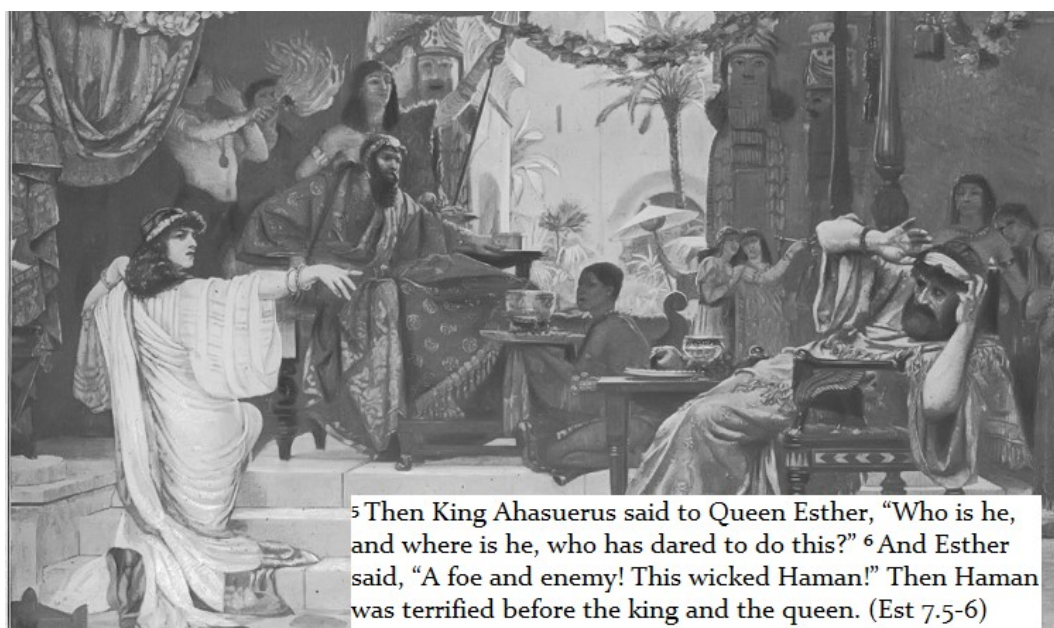
En dat derde etentje

Pas wanneer Mordechai in ere is hersteld komt Ester met de vraag om haar volk te redden. Dan krijgt Mordechai alle faciliteiten die Haman had en Haman hangt. Ze krijgt wat de koning heeft beloofd.

Mordechai administrateur van het rijk?

Hij krijgt de zegelring en de passende klederen.

Ester: de vrouw uit de harem

Ester is hét beeld van het Joodse volk, de oogappel van JHWH. Haar onvoorwaardelijk hoop en overgave is in haar positie een duidelijke evangelische boodschap.

Zeg NOOIT nooit. Hoop doet LEVEN.

Hierin is Ester Eva's genoot.

De titel is uitdagend bedoeld. De vrouw uit de harem is in onze culturele context niet als model te handhaven. Maar het beeld van onze leefwereld waarin de economie verknecht, waarin mensen gebruikt worden, hetzij door

In de brandramen Sint-Janskerk, Poperinge

ideologie, hetzij door economie heeft misschien parallellen. Het spijs de verknechting het toch zo kunnen aan bod brengen dat men mensen respecteert, dat men culturen apprecieert, dat men vreemdelingen niet opkuist, maar de *gouden scepter* in handen krijgt, politieke of gezagsverantwoordelijkheid kan opnemen tegen alle gangbare gebruiken in daar is charisma voor nodig.

Ruth

Duistere dagen

Ruth is een Moabitische vrouw, ze werd de vrouw van Boaz, en stammoeder bij David⁴³. Haar betekenis wordt vaak afgeleid van *reuth*, zien, een waardevol zicht, door iemand gezien bv. Reuel, vriend of God. Ze was inderdaad beminnelijk.

Haar aanhankelijk tegenover haar moeder (Naomi) is tekenend. Ze wil erbij blijven en we horen haar zeggen. Jouw God is mijn God. Jouw volk is mijn volk⁴⁴.

De jonge weduwe

Elimelech was om den brode van Betlehem naar Moab getrokken en als hij gestorven is waren zijn kinderen: Mahlon met Ruth en Chilion met Orpah gehuwd. De beide zonen stierven en de schoonzussen bleven over. Volgens de strikte Thora was dat niet in orde want ze waren met Moabitische mannen gehuwd⁴⁵.

Mahlon had een niet zo sympathieke naam. In het Hebreeuws verwijst zijn naam naar *invalid*, zieke man. Chilion,

betekende *kwistig mens*. Ze waren misschien wat te verwend en stierven vrij vroeg. Was het een tweeling? We leiden uit de commentaren af dat de exegeten veronderstellen dat ze heel liefdevol – wat te rijk – werden gekoesterd als tweeling door hun moeder.

Als de twee weduwen tien jaar verder waren hebben ze wellicht van de Joodse weduwe Ruth toch wel wat opvoeding gekregen in de Joodse religie

43 Zoals Matteüs het doorgeeft: Salomon de vader van Boaz, wiens moeder Rahab was. Boaz was de vader van Obed, wiens moeder Ruth was en Obed was de vader van Jesse.

44 Ruth 1: 16-17.

45 Deut. 7: 3; 23: 3.

Bijbelse vrouwen

want Ruth die houdt van die stijl. En in haar oudere leeftijd was Naomi gesticht door het godsvertrouwen van Ruth.

Schoondochter

Het getuigt van adel dat Ruth bij haar schoonmoeder wil blijven. Het is voor het bijbels verhaal belangrijk dat ook al keert ze niet naar Jeruzalem of Betlehem terug ze blijft JHWH trouw.

Als weduwe moesten ze beiden de velden in om hun boterham te verdienen. Ruth liet haar schoonmoeder, gebogen en oud, niet alleen. Zo kwamen ze bij Boaz de landman.

Boaz werd haar wettelijke *goel* bevrijder/verlosser. Hun kind werd Obed wat betekent *hij die dient* (who worships).

We kunnen er niet naast kijken. Gods plan heeft geen vanzelf sprekende wegen. Een vreemdelinge kiest voor Israël en Gods wegen zijn onze wegen niet. Uit deze connectie wordt de Messias geboren. Boaz, een Israëliet zonder bedrog en Ruth, Israëliet in de geest, noch in bloed, noch in vlees, maar in deugd en goedheid dat blijkt JHWH's keuze.

Of JHWH hier recht schrijft op kromme wegen dat is een kortzichtige bedenking.

Ruth wordt gelezen op Pinksteren

Oorspronkelijk was Pinksteren (wekenfeest) het feest waarop de *eerstelingen* van de oogst (datgene wat het eerst wordt geoogst) aan God werden geofferd (Sjavoet is van oorsprong een oogstfeest), maar later werd dat de herdenking van het verkrijgen van de Thora (de wet, met name de Geboden) op de Sinaïberg; dit wordt *Matan Thora* (geven van de Thora) genoemd.

Volgens latere joodse verklaringen is het proces van het ontvangen van de Thora toen echter pas begonnen en is dat een continu doorlopend proces. Het christelijke Pinksterfeest heeft zijn oorsprong in Sjavoet. Echo's van het joodse feest klinken op allerlei manieren door in de beschrijving van de nederdaling van de Heilige Geest in het boek van de Handelingen⁴⁶ van de Apostelen.

Zo wordt die gebeurtenis binnen het Wekenfeest geplaatst. Het Joodse feest dat de feiten van de Sinaï herdacht speelt op de achtergrond van het verhaal uit Handelingen mee. Een gezaghebbende rabbijn Jochanan ben Zakkai (30-90), zei dat tijdens de openbaring op de Sinaï de stem van God zich had verdeeld in de zeventig talen van de mensheid, om zich zo tot alle volkeren te kunnen richten.

Ruth's bijbelse waarde

Ruth was gegrepen door de beleving van de Thora. Ze liet zich leiden door JHWH's geest en waarheid, de levende God. De afgoden van steen en hout van Moab konden haar niet begeistere. Haar overtuiging leidde ertoe dat ze voor een gastarbeiders leven en haar schoonmoeder koos.

⁴⁶ Hand 2: 1-13.

Jefta's dochter

Wie was Jefta

Jefta was een figuur uit de tijd van de rechters. Deze periode is samen te vatten in de tekst van Jefta 10: *11 Weer deden de Israëlieten wat slecht is in de ogen van de HEER: weer begonnen ze de Baäls en Astartes te vereren, en ook de goden van Aram, Sidon en Moab en de goden van de Ammonieten en de Filistijnen. Ze keerden de HEER de rug toe en dienden hem niet.*

Jefta zelf was uit Gilead. Zijn dochter was verwekt bij een hoer⁴⁷: een verworping, een bastaard. Als de broers een leider nodig hadden tegen de Ammonieten wilde ze hem terughalen. Hij was dan een bedreven bendeleider.

Jefta wilde wel maar de tekst zegt uitdrukkelijk: Rechters 11:9

9 Jefta antwoordde: 'Als u me terughaal om de strijd aan te binden met de Ammonieten en als de HEER ze in mijn macht geeft, mag ik dus uw leider zijn⁴⁸?' Resultaat: Jefta ging met de oudsten mee naar Gilead, waar hij door het volk tot aanvoerder en leider werd aangesteld. En in Mispa herhaalde hij ten overstaan van de HEER nog eens alles wat hij had gezegd.

Jefta boekte succes

Toen Jefta terugkwam in zijn woonplaats Mispa, werd hij met reidansen en trommelspel verwelkomd. Zijn dochter ging voorop. Zij was zijn enige kind, andere zonen of dochters had hij niet. Hij had immers de Ammonieten hun lesje geleerd. De reden van zijn succes is even zwart op wit genoteerd de geest van JHWH was op hem⁴⁹.

Jefta wou in zijn succes JHWH danken met een offer. En dat is juist de gebeurtenis waarom Jefta's dochter een aparte plaats heeft in de glasramen van de kerk van Sint Jan.

Jefta's dochter

Jefta was een man van zijn woord. Recht. 11: *30 Hij beloofde de HEER: 'Als u de Ammonieten aan mij uitlevert, 31 dan zal het eerste dat me bij mijn behouden thuiskomst tegemoet komt voor u zijn; dat zal ik als brandoffer aan u opdragen.'* Dat is nu een van de grondtonen in de Sinaï moraal en in de diepte van Israëls moraal. JHWH is één en betrouwbaar en Hij vraagt van zijn volk dat ze uit-één-stuk, als Hem, betrouwbaar zijn, trouw als de Hemelse Vader, die de zon laat opgaan voor goeden en kwaden. Als Jefta voor JHWH, voor de Heer komt en zijn belofte herhaalt dan herhaalt hij wat hij voornam. Zo'n levenshouding is best moeilijk. En het wordt enkel met de Heer bereikt als het verloopt zoals in het geval van Jefta.

47 Recht. 11: 1. Daarom was hij door de echte zonen van Gilead verjaagd.

48 Recht. 11: 9.

49 Recht. 11: 29.

Bijbelse vrouwen

De dansend naamloze vrouw die hem verwelkomt – als de eerste – is zijn eigen dochter.

Een fiat

Er is nog een kleine franje aan het verhaal. De dochter vraagt om twee maand haar maagdelijkheid te mogen bewenen. Het wordt met de bijsluiter gecommuniceerd. Joodse vrouwen wilden hun volk eren door te zorgen voor het nageslacht en om bij te dragen aan komst van de Messias. Is ze dan werkelijk *slachtoffer* geweest. De meningen gaan uiteen. Misschien is ze een Joodse *klooster* ingegaan en virtueel geofferd? Met een symbool offer in de tempel als bezegeling. Anderen zoals ook Luther nemen aan dat de belofte letterlijk is voldaan. Die proberen een virtueel offer erin te zien wijzen op Abraham die door JHWH weggehouden werd. Leven en bloed waren heilig en de offers aan de Moloch zijn godslasterend. Voor onze studie houden we eraan te wijzen op de beschikbaarheid en de consequente ingesteldheid van zowel Jefta als zijn dochter.

Herdenking

Gepreze zijt Gij, Ene, Eeuwige, Koning van alles, die ons in stand houdt, die ons leven geeft, en ons gebracht hebt op dit moment.

בְּרוּךְ הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
שֶׁחַיֵּנוּ וְקִיּוּמֵנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזִמְן הַזֶּה.

Het is het vernoemen waard dat de Joodse gemeenschap ieder jaar vier dagen deze consequentie in de aandacht brengt. De invalshoek is het feit dat dat er van Jefta telkens is vermeld dat hij voor JHWH stond. De permanente gebedsformule *Gezegend zijt Gij, ...* maakt de grondhouding duidelijk. Dat feest is niet het klaaglied *om* Jefta's dochter. Het is een *prijzen van, een celebratie*.

In haar verlengde zouden we de soldaten die het vaderland hebben verdedigd kunnen plaatsen. Daar zit dan het addertje onder het gras. In die *celebraties* – noemen we dan de onbekende soldaat – zitten we snel in de verheerlijking van de oorlog.

Het boek rechters legt het accent op *voor de Heer staan* en de ENE, de Heer, de trouw. De trouw inderdaad, maar de trouw aan JHWH, het geloof in de trouw van JHWH. Toegegeven in het toppunt van die redenering zit het gevaar van de Gott-mit-uns gordel. Dat wordt het meest gevaarlijk als men zichzelf tot God verheft. Jefta had duidelijk het offer van zijn dochter veil en daar zit vast geen zelfverheerlijking in.

Met de helden verhalen is bijzonder op te letten. We zweren niet bij een te grote letterlijkheid.

Besluit

Met deze studie zijn we ervan overtuigd dat degene die het ontwerp heeft gemaakt om precies die figuren te kiezen geen apocriefe of deuterocanonieke boeken uit de weg ging. In wat de gelovigen er in de eeuwen geschiedenis er van gemaakt hebben zijn vaak alle franjes zonder veel achtergrond kennis zomaar meegenomen.

Inhoudsopgave

Judit.....	1	Gods Volk in ballingschap.....	14
Een boek.....	1	Entourage.....	15
Setting.....	1	Ahasverus en Vasthi.....	16
Eva.....	3	Ester, vrouw en koningin.....	16
Moeder van het leven.....	3	Haman.....	17
Eva als <i>verleidster</i>	3	De grote verdrukking.....	18
Eva zijn.....	4	Apocalyptische tijden.....	18
Sara.....	5	Ester haalt het. Haman niet....	18
Sara's naam.....	5	En dat derde etentje.....	19
Sara als vrouw.....	5	Mordechai administrateur van	
JHWH houdt op Zijn manier vol.....	6	het rijk?.....	19
Chulda en de vrouw van Jesaja.....	7	Ester: de vrouw uit de harem.....	19
Chulda.....	7	Ruth.....	20
De Vrouw van Jesaja.....	7	Duistere dagen.....	20
De Makabeese moeder.....	8	De jonge weduwe.....	20
Politieke toestand in Israël: niets		Schoondochter.....	21
nieuws onder de zon.....	8	Ruth wordt gelezen op Pinksteren...	21
Judas Makkabaeüs de tijd van de		Ruth's bijbelse waarde.....	21
koning hogepriester.....	8	Jefta's dochter.....	22
Aristobolus I.....	9	Wie was Jefta.....	22
De marteldood van zeven broers en		Jefta boekte succes.....	22
hun moeder.....	9	Jefta's dochter.....	22
Vrouw: moeder en martelares.....	13	Een fiat.....	23
Offervaardigheid.....	13	Herdenking.....	23
Ester.....	14	Besluit.....	24